

Tähelepanekuid eesti kooliväljalt.

(Kokkuvõtte kasvatuspäeval peetud ettekandest.)

Ringreisilt Lõuna- ja Lääne-Rootsi eesti koolidesse - Lundist Göteborgini - võisin ma mõndagi märkimisväärset kaasa tuua. Kõigepealt tuleb märkida, et selleski külastatud piirkonnas kasutatakse kõiki praegu käepärast olevaid võimalusi eesti keele õpetamiseks. Koolieelikuile on Lundis ja Göteborgis mängukoolid, Lundis ja Helsingborgis on täienduskoolid, Göteborgis on meil teine täisajaline eesti kool põhikooli alg- ja keskastme ulatuses ja kõigis kohtades toimub eesti keele õpetamine ka kodukeele õpetuse raamides. Lundis ja Helsingborgis osalevad eesti keelt kodukeele õpetuse raamides õppijad ka täienduskoolis. Meie praegustes vähestes võimalustes eesti rahvusliku kasvatuse ja õpetuse alal on seesugune eesti keele kombineeritud õppimine kõige ideaalsem lahendus. Selle häid tulemusi võisin ma kohe märgata õpilaste eesti keele oskuse kõrges tasemes.

Meie koolisüsteemi kõige alama astme moodustavad mängukoolid - mõnel pool kasutatakse ka nimetust lasteaed. Silmatorkav oli mängukooli vanemal astmel sobiva eesti keele õppevahendi ja -materjali puudumine. Mängukooli lõppjärgus esineb vajadus eesti keele lugemisoskuse algete omandamiseks, sest vastav võime on paljudel lastel selles eas juba küllaldaselt arenenud. Selleks on tarvis sobiv õppevahend, mis on lastele selles mängueas kohane ja mis vastava pildimaterjali ja muude illustratsioonide abil hõlbustaks lastele eesti keele sõnavara laiendamist ja rikastamist. Seesugune õppevahend on hädavajalik ka kodudes, kus on koolieelikuid, eriti segaabielludes, ja ka koolides, kuhu tuleb puuduliku eesti keele oskusega või koguni umbkeelseid eesti õpilasi. Kuuldavasti olevat vastav käsikiri juba valminud. Kas Õpperaamatufond ei asuks selle kirjastamisele? Sellega on kiire!

Eesti koolide sisemisest õppetegevusest ma tõstaksin esile asjaolu, mis on ilmnunud juba pikemat aega: ka samaealised õpilased on eesti keele oskuses väga erineval tasemel. Täpsemalt öeldes: iga õpilane tuleb eesti kooli tema omal tasemel ja viibib eesti koolis kõik kooliaastad tema omal tasemel. Erinevused on individuaalselt väga suured. Kool ei suuda tema kasutuses oleva lühikese aja tõttu esinevaid erinevusi täielikult tasandada. Seetõttu jäävadki need püsima kooli lõpetamiseni. See olukord seab eesti kooli õpetaja palju raskema ülesande ette kui see on harilikus koolis. Sellest olukorrast tingitult tuleb eesti koolis rakendada suuremas ulatuses individuaalseid töövõtteid. Seda tehakse ka nüüd

külastatud koolides, mõnes vähemas, teises suuremas ulatuses. Individuaalset tööviisi tuleb kasutamisele võtta eranditult kõigis koolides, ka kodukeele õpetuses. Kas ei tuleks individuaalse õppeviisi teostamise võimaluste praktiline selgitamine võtta meie õpetajate suvekursuste töökavasse?

Peale mitmesuguste õppemeelodite ja -materjalide kasutamise - nendest sain ma siinkohal ainult paarile vihjata - tuli kohati arutlusele ka eesti rahvusliku kasvatus- ja õpetustöö ulatus. Aastate jooksul saadud tähelepanekute ja kogemuste põhjal on selgunud, et senisest 6-aastasest täienduskoolist - ka eesti koolidest Stokholmis ja Göteborgis - omandatud eesti keele oskusest kõnes ja kirjas ei jätku. Eesti koolidest lahkutakse tavaliselt 13. eluaastas. Järgnev aeg ligemale 20. eluaastani on noore inimese elus väga tähtis vaimse ja kehalise küpsemise ja isiksuse kujunemise ajajärk. Kui see ajajärk eesti keele oskuse täiendamise alal lastakse täiesti tühjalt maha joosta, siis ilmneb varsti noorele inimesele, et kunagi kodus omandatud eesti kõõgikeelest ja ammu täienduskoolis saadud eesti keelest enam ei jätku. See on poolik eesti keel, mis on võrratult madalam tema asukohamaa keelest.

Meie eesmärgiks on aga võrdselt kakskeelne eestlaskond Välis-Eestis. Peale kodude, iseõppimise ja eraõpetuse on siin Rootsis täieliku kakskeelsuse saavutamise kooliõpetuse kaudu võimalik kodukeele õpetuse raamides kuni gümnaasiumikursuse lõpetamiseni. Teine võimalus on seniste täienduskoolide kursuse pikendamine. See kava on juba teostatud näit. Lundis, kus õpilased ei lahku koolist 6. klassi lõpetamisega, vaid jätkavad õpinguid. Helsingborgis üks 16-aastane noor jätkab eesti keele õppimist gümnaasiumikursusel.

Kuidas on meie noorte eesti keele lugemisoskusega? Selle puudulikkusest on meil palju juttu olnud. Nüüd teostatud koolide külastusel saadud tähelepanekute järgi oli eesti keele lugemisoskus alamal ja keskmisel astmel väga erinev. See kõikus väga hea ja tagasihoidliku oskuse vahemail. Viimasel juhul ei saa veel mingit eilavat järeldust teha, sest lugemisoskus areneb mõnedel õpilastel aeglasemalt. Olulisema tähendusega on lõppklasside tase. Göteborgi Eesti Kooli V-VI klassis loeti Helga Nõu teost „Pea suu!“ Selle lugemine toimus ladusasti ja loetud tekstist kohese arusaamisega. Lundi VI-VII klass sai ekstra ülesandeks lugeda „Eesti Päevalehte“. See oli lehe värske number, mida õpilased ei olnud varem näinud ega lugenud. Kõik õpilased lugesid selgesti, ladusasti ja loetust kohe täiesti aru saades. Muidugi tuleb sellise lugemisoskusega täielikult

rahul olla.

Nõrk eesti keele lugemisoskus või selle täielik puudumine on nähtavasti ilmnenud noortel, kes tõenäoliselt ei ole eesti koolis üldse käinud ja ka koduõpetuses on see hooletusse jäetud. Nendest eesti noortest on tõsiselt kahju, kui nad jäävadki ilma eesti keele lugemisoskusest. Aga lugemisoskuse omandamine ei ole kunagi hilja! (Algastmel lugemisoskuse hõlbustamiseks ja individuaalseks harjutamiseks on „Eesti alglugemik“l üle kantud helilindile, mille saab tellida E. Komiteest.)

Õpetajatega ja mõnel pool ka mõnede lastevanematega oli arutlusi mitmetest kasvatus ja õpetusprobleemidest. Meie rahvas seal eemal Rootsi lõuna ja lääne piirimaal ei ole sugugi kitsi oma täie tunnustuse ja koguni kiituse andmisega sellele, mis siin keskkohas nende arvates positiivset tehakse. Muu hulgas tõstatati nende poolt esile puhteestikeelne suvekodu Ojamaal. Kõik rõhutasid, eriti segaabiellused lastevanemad, et lapsed olevat väga rahule jäänud ja nad tulnud sealt tagasi koju eesti keeles palju rikkamatena ja kindlamatena.

Rõõmustaval kombel me oleme oma koolipõllule tööle saanud rohkesti noori õpetajaid, kes on tulnud Rootsi vastavaist kõrgkoolidest. Eesti koolides tuleb ju mitte ainult eesti keeles õpetada, vaid ka eesti keelt õpetada, eriti veel koolide kõrgastmel. Sel puhul on väga soovitav, kui kõik nooremad õpetajad täiendaksid oma eesti keele oskust vähemasti 20 punkti ulatuses, kuid veelgi soovitavam on eesti keele eksami õiendamine 40 punkti ulatuses.

Lõpuks esitaksin täienduseks eespool esitatule mõningaid statistilisi andmeid.

Lundi Täienduskoolis on praegu 20 õpilast. Puhteesti perekondi on 9, kellelt on 14 õpilast. Segaabiellused on 4 perekonda, kellelt on 6 õpilast.

Lundi Mängukoolis on 9 last. Puhteesti perekondi on 3 ja nendelt on 3 last. Segaabiellused on 5 perekonda ja nendelt on 6 last.

Helsingborgi Täienduskoolis on 6 õpilast. Puhteesti perekondi on 2 ja nendelt on ka 2 õpilast. Segaabiellused on ka 2 perekonda, kuid nendelt on 4 õpilast.

Göteborgi Eesti koolis on 45 õpilast 35 perekonnast järgmiselt: puhteesti perekondi on 20 ja nendelt on 28 õpilast; segaabiellused on 15 perekonda ja nendelt on 17 õpilast. Väärrib märkimist, et Göteborgi I-II klassis on segaabielludest õpilased enamuses: kahe klassi kohta on 18 õpilast, kellest 11 õpilast on segaabielludest ja 7 õpilast puhteesti

perekondadest.

Göteborgi Mängukoolis on 33 last 30 perekonnast järgmiselt: puhteesti perekondi on 16 ja nendelt on ka 16 last; segaabielus on 14 perekonda, kellelt on 17 last.

Võrdluseks olgu esitatud mõningaid andmeid Stokholmi kohta.

Stokholmi Eesti koolis on 99 õpilast 75 perekonnast järgmiselt: puhteesti perekondi on 34, nendelt on 49 õpilast, segaabielus on 41 perekonda ja nendelt on 50 õpilast. I klassis on 17 perekonnast 18 õpilast järgmiselt: puhteesti perekondi on 9 ja nendelt on 10 õpilast, segaabielus on 8 perekonda ja nendelt on 8 last. Seega on I klassis puhteesti perekonnad ja õpilased napilt enamuses.

Stokholmi Eesti Lasteaias on 31 last järgmiselt: puhteesti perekondadest on 21 last ja segaabielus perekondadest on 10 last. Stokholmi Eesti Lasteaias ei ole mingit keeleprobleemi, sest sinna võetakse ainult küllaldase eesti keele oskusega lapsi ja seetõttu toimub seal kogu õpetus ja muu tegevus ainult eesti keeles.

Kuidas on keeleprobleemiga teistes kohtades?

Lundi ja Helsingborgi täienduskoolis ei ole mingit keeleprobleemi, ka mitte mängukoolis, kuigi sinna tulevad segaabieludest lapsed on enamuses. Nendes kohtades alustavad kõik oma kooliteed eesti koolis küllaldase eesti keele oskusega ja kasutavad seda ka omavahelises suhtlemises kodus ja koolis.

Keeleprobleem esineb meie suurimais keskustes - Stokholmis ja Göteborgis. Stokholmi I klassi astus tänavu kuus õpilast väga puuduliku eesti keele oskusega ja Göteborgi I klassi tuli viis umbkeelset eesti õpilast, nende hulgas üks, kelle mõlemad vanemad on eestlased. Nendest on mõlemas koolis moodustatud eraldi rühmad eesti keele intensiivseks õppimiseks. See edeneb kõigiti sujuvalt ja õpilastele meelepäraselt, sest me oleme rakendanud selleks raskeks ülesandeks väga osavad pedagoogid. Kodude intensiivsel kaasabil jõuavad õpilased järk-järgult nii kaugemale, et võivad lahkuda erirühmast, mida ka kõik ootavad suurima igatsusega.

Lõpetuseks olgu veelkord vihjatud eespool esitatud arvulistele andmetele, mis kõnelevad selget keelt. Nendest näeme, et meie lastevanemate areenile on juba suurel hulgal astunud need, kes on segaabielus, kohati on nad koguni enamuses. See on realiteet, mida peame tõsiselt arvestama. Meie tänu ja kiitus eesti emadele ja isadele, kes ka segaabielus on te g u d e s eestlusele ustavaks jäänud, kes suurest lisavaevast ja

- kuludest hoolimata on oma lastele eesti keelt õpetanud, nad eesti lasteaeda, suvekodusse ja eesti kooli saatnud, sel teel tõhusalt kaasa aidates nende käigus hoidmisel!

Herman Rajamaa